

Ганна ТУРЧАНІКОВА

викладач кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

СТРАТЕГІЇ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Домашнє насильство залишається однією з найбільш складних соціальних проблем, з якою стикається сучасна Україна. Воно не залежить від матеріального стану, освіти чи віку людей, тому ця тема актуальна для всієї країни. Протягом останніх років держава зробила багато кроків для покращення системи захисту, проте кількість звернень та прихованих випадків показує, що проблема лишається серйозною. Це пов'язано з економічними труднощами, нестабільністю в суспільстві, психологічним напруженням, стереотипами, які передаються з покоління в покоління, та недостатністю інформації про механізми захисту.

Сучасні реалії, зокрема наслідки військових подій, економічна нестабільність і соціальна напруга, створюють додаткові ризики. Люди, що переживають стрес, втрату роботи, зміну умов життя, частіше стикаються з конфліктами в родині. У таких обставинах важливо вдосконалювати стратегії допомоги, щоб забезпечити швидке реагування та попередження насильства.

Домашнє насильство є не просто конфліктом між людьми. Це цілеспрямована поведінка, під час якої одна людина контролює іншу. Насильство може набувати різних форм. Фізичне насильство проявляється у вигляді ударів, штовхань, обмежень руху чи інших дій, що завдають тілесної шкоди. Психологічне насильство включає образи, приниження, залякування, переслідування та будь-які дії, що руйнують самооцінку та емоційний стан людини. Економічне насильство виражається через контроль над коштами, обмеження доступу до ресурсів або заборону працювати. Сексуальне насильство – це примус до інтимних стосунків або поведінки, яка є небажаною для постраждалої особи [1].

Важливо розуміти, що насильство часто має циклічний характер. Спочатку зростає напруження, потім відбувається акт агресії, після чого настає період примирення, коли кривдник може обіцяти змінитися. Це створює оманливе відчуття, що ситуація покращиться, через що постраждала людина відкладає звернення по допомогу. Саме ця повторюваність робить проблему ще складнішою. Багато людей не усвідомлюють, що перебувають у ситуації домашнього насильства. Через брак знань вони сприймають певні прояви контролю або приниження як норму. Саме тому важливо проводити

інформаційну та просвітницьку роботу серед населення.

За останні роки Україна значно змінила підхід до боротьби з домашнім насильством. Ухвалення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [1] стало важливим кроком у формуванні сучасної системи захисту постраждалих. Закон визначає основні терміни, форми насильства, права постраждалих та обов'язки державних органів. Значний вплив на розвиток цієї сфери має імплементація норм Стамбульської конвенції, яка встановлює європейські стандарти захисту прав людини у випадках насильства [2]. Одним із важливих механізмів є терміновий заборонний припис. Він дозволяє поліції тимчасово обмежити кривдника в доступі до спільного житла та заборонити наближатися до постраждалої особи. Обмежувальний припис накладається судом на більш тривалий термін і містить додаткові обмеження. Україна також створила Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства, що дає змогу вести облік і контролювати ситуацію. Крім того, у законі передбачені корекційні програми, які допомагають кривдникам усвідомити свою поведінку та навчитися контролювати емоції. Це важливо, адже боротьба з насильством – це не лише покарання, а й попередження повторних випадків.

Система протидії домашньому насильству складається з багатьох державних установ, які повинні працювати разом. Ключову роль відіграє поліція, адже саме вона першою реагує на виклики. Від швидкості та професійності дій поліцейських залежить безпека постраждалої особи. Органи соціального захисту відповідають за тимчасовий прихисток, консультації, соціальний супровід та допомогу у вирішенні побутових потреб. Медичні працівники можуть виявити ознаки насильства під час оглядів, зафіксувати травми та надати першу допомогу. Освітні заклади також відіграють важливу роль, адже дитина може бути свідком або жертвою насильства, і саме вчителі інколи першими помічають зміни в поведінці [3].

Головною проблемою у роботі цієї системи є недостатня координація. Нерідко інформація між службами передається із запізненням, через що постраждалі не отримують необхідної допомоги вчасно. Співробітникам іноді бракує спеціальної підготовки, а кількість фахівців не завжди відповідає потребам населення. Покращення взаємодії між установами є важливою умовою для підвищення ефективності всієї системи.

Постраждалі від домашнього насильства часто не звертаються по допомогу одразу. На це впливають різні фактори. Багато людей бояться помсти з боку кривдника, особливо якщо є фінансова або житлова залежність. Інші переживають сором і не хочуть розповідати про проблеми. Часто постраждалі не мають родинної чи дружньої підтримки, що ще більше ускладнює ситуацію. Психологічний тиск, образи та приниження поступово формують у людини відчуття безсилля. Людина перестає вірити, що зможе щось змінити. Для подолання цих бар'єрів потрібні спеціальні установи, де постраждалі можуть отримати тимчасовий прихисток, психологічні консультації, юридичну

підтримку та соціальні послуги. Кризові центри, притулки та гарячі лінії дають можливість людині відчувати себе у безпеці. Важливо, щоб допомога була не лише терміновою, а й довгостроковою. Постраждалим необхідно відновити почуття власної гідності, навчитись планувати майбутнє та приймати рішення. Для цього потрібні програми реабілітації, тренінги та консультації з фахівцями [4].

Запобігання домашньому насильству є не менш важливим, ніж реагування на вже наявні випадки. Профілактична робота має починатися з інформаційних кампаній, які доводять до населення знання про права людини, шкідливість стереотипів і наслідки насильства. Важлива роль належить освітній сфері. Діти повинні навчатися розпізнавати небезпечні ситуації, розуміти свої емоції та поважати інших. Освіта з питань ненасильницької поведінки сприяє формуванню покоління, яке краще знає, як будувати здорові відносини в сім'ї та суспільстві. Особливої уваги потребують сім'ї, які опинилися у складних життєвих обставинах. Рання підтримка може запобігти розвитку конфліктів, що з часом переходять у насильство. Робота з такими сім'ями включає консультації, соціальний супровід, допомогу у вирішенні побутових питань та навчання ефективному спілкуванню [5].

Висновок. Україна поступово створює комплексну систему протидії домашньому насильству. Ця система включає законодавчий захист, роботу поліції, соціальних служб, медичних закладів, психологічну допомогу та просвітницьку діяльність. Проте для подолання проблеми потрібна не лише робота держави. Важливим є формування суспільної свідомості, де насильство не сприйматиметься як норма. Лише завдяки співпраці державних структур, громадських організацій, освітніх закладів та кожного громадянина можна створити середовище, де кожна людина почуватиметься захищеною. Стратегії протидії мають розвиватися, враховуючи потреби населення, соціальні зміни та нові виклики. Домашнє насильство – це проблема, яку можливо подолати лише за умови активних дій та підтримки на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229–VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 3.12.2025).
2. Стамбульська конвенція: Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Ратифікована Україною 2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення 3.12.2025).
3. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : постанова Кабінету Міністрів України № 654.
4. Центр «Ла Страда — Україна». Аналітичні звіти та методичні рекомендації з питань протидії домашньому насильству.
5. Савчин М. В. Соціально-психологічні підходи до профілактики домашнього насильства. *Соціальна педагогіка*, 2021.